

Апошняя рэдакцыя: 31 студзеня 2018 г.

Кансультатыўная група №2 “Падтрымка дарожнай карты для Беларусі”

ПРАЕКТ ВЫНІКОВАЙ СПРАВАЗДАЧЫ

Для зручнасці чытання, тэкст дарожнай карты для Беларусі прадстаўлены ў рамках

ДАРОЖНАЯ КАРТА ДЛЯ РЭФАРМАННЯ ВЫШЭЙШАЙ АДУКАЦЫІ БЕЛАРУСІ

З улікам таго, што далучэнне Беларусі да Еўрапейскай прасторы вышэйшай адукацыі (ЕПВА) плануецца праз 16 гадоў пасля запуску Балонскага працэса, беларускія ўлады і Назіральная група па рэалізацыі Балонскага працэса (BFUG) будуць сумесна працаваць у рамках распрацоўкі і рэалізацыі дарожнай карты для рэфармавання вышэйшай адукацыі Беларусі ў адпаведнасці з каштоўнасцямі, прынцыпамі і мэтамі ЕПВА, пазначанымі ніжэй.

У адпаведнасці з дадзенай дарожнай картай органы ўлады Беларусі, прымаючы ва ўвагу паўнамоцтвы ўрада, парламента краіны, вышэйшых навучальных устаноў і іншых зацікаўленых бакоў:

Уступныя заўвагі

Праца Кансультатыўнай групы №2 (AG 2) над дарожнай картай для Беларусі грунтавалася на непасрэдным абмене меркаваннямі з рознымі зацікаўленымі бакамі, а таксама на дадзеных, сабраных у шырокага кола прадстаўнікоў беларускай вышэйшай адукацыі: Міністэрства адукацыі; Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы, які мае дзяржаўны мандат адносна ЕПВА, і прадстаўнікоў Канферэнцыі (Рады) рэктараў; рэктараў і другіх інстытуцыйных лідараў; прадстаўнікоў афіцыйных і неафіцыйных студэнцкіх арганізацый, а таксама прадстаўнікоў іншых зацікаўленых арганізацый, у тым ліку прадстаўнікоў Грамадскага Балонскага камітэта, Ad hoc камісіі Беларускай нацыянальнай платформы Форума грамадзянскай супольнасці Усходняга партнёрства (EAP CSF) і Офіса за дэмакратычную Беларусь, некаторыя з якіх не прызнаныя беларускімі ўладамі. Члены AG 2 таксама кансультаваліся з замежнымі арганізацыямі і прыватнымі асобамі, якія добра дасведчаныя пра сферу вышэйшай адукацыі ў Беларусі. Шырокі спектр інфармацыі, сабранай з разнастайных крыніц, стаў істотным для працы AG 2. Меркаванні па некаторых пытаннях, прадстаўленыя рознымі стэйкхолдэрамі, аказаліся настолькі адрознымі, што AG 2 здавалася амаль немагчымым сфармуляваць выразнае ўяўленне пра наяўную сітуацыю ў Беларусі.

Метады працы AG 2

Прадстаўнікі AG 2 сустракаліся шэсць разоў на працягу апошніх двух гадоў для назірання і ацэнкі прагрэсу ў выкананні Беларускай сваіх абавязкаў па дарожнай карце. Было арганізавана некалькі мерапрыемстваў па калегіяльным навучанні з удзелам шырокага кола прадстаўнікоў еўрапейскіх і беларускіх вышэйшых навучальных устаноў, а таксама прадстаўнікоў органаў улады, з мэтай уключэння ў абмеркаванне ўсіх важных суб'ектаў вышэйшай адукацыі ў Беларусі. Тэмы мерапрыемстваў па калегіяльным навучанні ўключалі ўсе аспекты правядзення рэформ, неабходныя для належнага прымянення інструментаў Балонскага працэса (незалежнае забеспячэнне якасці і

акрэдытацыя, рамкі кваліфікацый, карыстанне Еўрапейскай сістэмай пераносу і назапашвання крэдытаў (ECTS) і вынікамі навучання, увядзенне праграм бакалаўрыяту і магістратуры, асваенне балонскіх рэформ адукацыйнымі ўстановамі, фактычны ўдзел студэнтаў, мабільнасць і інтэрнацыяналізацыя вышэйшай адукацыі, Дадатак да дыплама (Diploma Supplement), магчымасці фінансавання навучання праз праграмы Erasmus¹ і нацыянальныя праграмы, такія як Нямецкая служба акадэмічных абменаў, і г.д.). АГ 2 таксама арганізоўвала азнаямленчыя візіты ў вышэйшыя навучальныя ўстановы, якія маюць багаты досвед укаранення і выкарыстання ўсіх важнейшых інструментаў і структур Балонскага працэса.

Акрамя таго, Беларусь атрымала падтрымку ЕС у рамках праграмы Erasmus+ для рэфармавання сваёй сістэмы вышэйшай адукацыі (13 актуальных праектаў па развіцці і ўмацаванні кампетэнцый прадстаўнікоў вышэйшай адукацыі), для пашырэння інтэрнацыяналізацыі і мабільнасці (больш за 200 двухбаковых праектаў па падтрымцы 1.400 удзельнікаў акадэмічнага абмену), для павышэння ўзроўню інфармаванасці пра балонскія інструменты і практыку іх прымянення (2 місіі па аказанні тэхнічнай дапамогі былі арганізаваныя ў кастрычніку 2016 года і красавіку 2017 года).

Уводзіны ў сістэму вышэйшай адукацыі Беларусі

Доступ да вышэйшай адукацыі ў Беларусі звычайна прапануецца з узроста ў 17 гадоў, пасля заканчэння сярэдняй школьнай адукацыі (11 класаў). Варта адначыць, што беларускія студэнты пачынаюць атрымліваць вышэйшую адукацыю ў больш маладым узросце, чым студэнты ў большасці краін ЕПВА. Для паступлення ў вышэйшыя навучальныя ўстановы Беларусі неабходна здаць тры цэнтралізаваных экзамены (прадметы залежаць ад спецыялізацыі). Месца і від навучання, якія прапануюцца студэнтам, залежаць ад рэзультатаў уступных экзаменаў. Для большасці студэнтаў навучанне ў Беларусі платнае. Каля 40% навучальных месцаў субсідуюцца дзяржавай, такім чынам, студэнтам з лепшымі рэзультатамі задачы ўступных экзаменаў прапануецца бясплатнае навучанне і стыпендыя. Па-ранейшаму, пераважна праводзіцца цэнтралізаванае рэгуляванне сістэмы вышэйшай адукацыі і распрацоўка навучальных планаў. У ходзе працы АГ 2 стала відавочна, што дагэтуль існуе блытаніна і недастатковае разуменне паняццяў і тэрмінаў Балонскага працэсу; што абагульненыя рамкі кваліфікацый памылкова разумеюцца як класіфікатар прафесій; што навучальныя праграмы разглядаюцца як шлях да атрымання пэўнай пасады; што забеспячэнне і паляпшэнне якасці ўсведамляюцца як кантроль якасці; што студэнтаарыентаванае навучанне і выкладанне дагэтуль не распрацаваныя і што ECTS дагэтуль разглядаецца, галоўным чынам, у якасці навучальнай нагрузкі, а не ў якасці вызначаных і ацэненых вынікаў навучання.

Адбылося некалькі затрымак у рэалізацыі і ўсталяванні паэтапнага графіка выканання Беларуссю дарожнай карты, які будзе завершаны ў асобных главах дадзенай справаздачы.

Адначасова з працай АГ 2, улады Беларусі стварылі Новы Кодэкс аб адукацыі. Абмеркаванне яго прыняцця было знята з парадку дня ў беларускім парламенце ў канцы 2017 года. У сувязі з гэтым, дакладныя змены у дакуменце, якія, верагодна, адбудуцца са старым Кодэксам (асабліва змены, сутнасна неабходныя для правядзення адпаведных балонскіх рэформ), немагчыма будзе ацаніць. Спасылку на Новы Кодэкс аб адукацыі ў дадзенай справаздачы трэба разумець як спасылку на апошнюю версію Кодэкса, з якой АГ 2 мела магчымасць азнаёміцца, напярэдадні зняцця разгляду версіі з парадку дня ў парламенце.

---

¹ Праграма Еўрапейскага саюза па развіцці адукацыі, навучання, моладзі і спорту на 2014-2020 гады (Інструкцыя ЕС № 1288/2013).

Нарэшце, сустаршыні АГ 2 хацелі б падкрэсліць, што не ўсе рэформы, выкладзеныя ў дарожнай карце, патрабуюць прававой асновы, але яны могуць быць праведзеныя за кошт іх якаснай рэалізацыі сіламі саміх ВНУ без унясення адпаведных зменаў у заканадаўства.

Структурныя рэформы

Рамка кваліфікацый

Возьмуць на сябе абавязкі па распрацоўцы Нацыянальнай рамкі кваліфікацый (NQF), сумяшчальнай з Рамкай кваліфікацый Еўрапейскай прасторы вышэйшай адукацыі (QF-EHEA).

Возьмуць на сябе абавязкі па ўсталяванні паэтапнага графіка выканання дадзенай працы, стварэнні нацыянальнай каардынацыйнай групы да канца 2015 года і па забеспячэнні пачатку працы па распрацоўцы NQF у першай палове 2016 года.

У рамках гэтай дзейнасці, возьмуць на сябе абавязкі па ўвядзенні ў Беларусь сістэмы трох адукацыйных цыклаў згодна балонскай мадэлі, у адпаведнасці з якой першая ступень (кваліфікацыя першага цыкла) уключае ў сябе 180 - 240 крэдытаў ECTS, і адпаведным паэтапным згортванні сістэмы 5-гадовага навучання на ступень бакалаўра і, як следства, па вымярэнні навучальнай нагрукі студэнтаў у крэдытах ECTS, згодна вызначэнням дапоўненага Кіраўніцтва па выкарыстанні ECTS (ECTS Users' Guide).

Ацэнка праведзенай працы:

Ствараецца ўражанне, што праект Кодэкса аб адукацыі Рэспублікі Беларусь (апошняга, з якім АГ 2 мела магчымасць азнаёміцца), большасцю, узгоднены з балонскай мадэллю і адпавядае некаторым патрабаванням дарожнай карты для Беларусі, якія датычацца ўвядзення сістэмы трох цыклаў вышэйшай адукацыі. Тым не менш, той факт, што сістэма трох цыклаў была ўведзена адначасова з існаваннем сістэмы двух адукацыйных цыклаў, істотна ўскладняе якасную рэалізацыю балонскай мадэлі. У цяперашні час дзве сістэмы працуюць паралельна, і застаецца незразумелым, як доўга і да якой ступені гэтая сітуацыя будзе працягвацца. У шэрагу краін навучанне па абмежаванай колькасці адукацыйных праграм (тыповы прыклад - праграмы медыцынскага профілю) арганізавана не ў адпаведнасці з сістэмай трох цыклаў. У Беларусі, аднак, выключэнняў з дадзенай сістэмы нашмат больш, і графік правядзення далейшых рэформ дагэтуль не вызначаны. Па-ранейшаму застаецца незразумелым, калі будзе прыняты дапрацаваны Кодэкс аб адукацыі і як бакалаўрскі і магістарскі цыклы будуць суадносіцца з NQF.

- **NQF:** дагэтуль не створана. У новым Кодэксе аб адукацыі яна нават не згадваецца, як не згадваюцца і адукацыйныя праграмы, з ёй звязаныя. Прыняцце NQF было адкладзена. Кансультацыі з зацікаўленымі бакамі на нацыянальным узроўні прайшлі ў 2017 годзе. Кваліфікацыйныя рамкі, праект стварэння якіх быў прадстаўлены АГ 2, у значнай ступені ўяўляюць сабой службовыя інструкцыі, а не рамкі кваліфікацый з вызначэннем абагульненых кампетэнцый, апісаных у Дублінскіх дэскрыптарх.

Застаюцца задачы:

- Дэталёна абмеркаваць праект стварэння NQF,
- Усталяваць дакладную дату ўвядзення NQF і
- Суаднесці з NQF кваліфікацыі вышэйшай адукацыі.
- **ECTS:** сцвярджаецца, што дадзеная сістэма ўжываецца ў беларускіх ВНУ, хаця згадкі пра крэдыты ECTS у праекце новага Кодэкса аб адукацыі адсутнічаюць. Паралельна выкарыстоўваецца папярэдняя

сістэма крэдытаў. Дагэтуль, ECTS, якая ў Беларусі называецца “заліковыя адзінкі”, разумеецца выключна як адлюстраванне колькасці аўдыторных гадзін і аб’ёму нарузкі. Адна заліковая адзінка складае 36-40 працоўных гадзін на студэнта, што нашмат больш, чым традыцыйны аб’ём працы ў ЕПВА (26-30 гадзін). Функцыі назапашвання і пераносу крэдытаў ECTS не прымяняюцца. Увядзенне канцэпту вынікаў навучання дагэтуль не адбылося. Кіраўніцтва па выкарыстанні ECTS (2015 г.) было перакладзена на рускую мову і даступнае для ВНУ.

Застаюцца задачы:

- Паскорыць распрацоўку дакументаў для ВНУ з мэтай палягчэння працэсу стварэння новых праграм з належным выкарыстаннем ECTS і вынікаў навучання.

- Гарантаваць, што наяўнасць Кіраўніцтва па выкарыстанні ECTS (2015 г.) была даведзена да ведама ўсіх асоб, адказных за стварэнне навучальных праграм і акрэдытацыю.

- Прадугледзець падрыхтоўку прафесарска-выкладчыцкага складу і адміністрацыйнага персаналу ВНУ з мэтай належнай імплементацыі ECTS.

- **Сістэма трох цыклаў вышэйшай адукацыі:** Праект новага Кодэкса аб адукацыі ўводзіць, пачынаючы з 2017 года, больш кароткія праграмы бакалаўрыяту тэрмінам да 4 - 4,5 гадоў (240-270 крэдытаў ECTS). Мэта гэтых праграм складаецца ў тым, каб павялічыць колькасць 4-гадовых бакалаўрскіх праграм, увесці 1-2-гадовыя магістарскія праграмы і скараціць працягласць праграм доўгага цыкла (некаторыя з якіх доўжацца да 6 гадоў). Кожны ўніверсітэт мае права ажыццявіць пераход да новай сістэмы сваім уласным шляхам, з улікам парадаў мясцовых працадаўцаў.

У адпаведнасці з дарожнай картай, Новы кодэкс аб адукацыі ўводзіць сістэму трох адукацыйных цыклаў, са згаданнем тэрмінаў “бакалаўр” і “магістр” і адначасовым захаваннем тэрміна “спецыяліст”. Праз намаганне ўсталяваць суіснаванне абедзвюх адукацыйных мадэляў, новы Кодэкс ускладняе ўвядзенне бакалаўрска-магістарскай сістэмы.

Што датычыцца кваліфікацый трэцяга цыклу (дактарантуры), існуюць розныя ўзроўні паслядыпломнай адукацыі (аспірантура/ад’юнктура і дактарантура) і два тыпы навуковых кваліфікацый (кандыдат навук і доктар навук).

У цяперашні час трэці цыкл уяўляе сабой асобны адукацыйны ўзровень ў падпарадкаванні Міністэрства адукацыі, паколькі ён фінансуецца дадзеным Міністэрствам. Існуе два тыпы ступеняў, якія прысуджаюцца ў рамках гэтага цыклу: дыплом кандыдата навук (пасля іспытаў і да абароны дысертацыі) і дыплом даследчыка, які зацвярджаецца Камітэтам па акрэдытацыі пасля абароны дысертацыі.

Забеспячэнне якасці

Возьмуць на сябе абавязак па стварэнні да канца 2017 года прававой асновы для заснавання незалежнага агенцтва забеспячэння якасці ў адпаведнасці са Стандартамі і рэкамендацыямі забеспячэння якасці ЕПВА (European Standards and Guidelines, ESG).

Да канца 2015 года распрацуюць паэтапны графік стварэння гэтага агенцтва.

Праз BFUG, запрасяць замежных экспертаў у галіне забеспячэння якасці для рэкамендацый па складанні графіка выканання прац, іх планаванні і па самім працэсе стварэння агенцтва.

Ацэнка праведзенай працы:

Надзвычай важнай часткай Балонскага працэсу з'яўляецца стварэнне ўнутранай і знешняй сістэмы забеспячэння якасці ў адпаведнасці з ESG, у якой істотным элементам з'яўляецца незалежнае агенцтва забеспячэння якасці. Задачамі такога агенцтва з'яўляюцца як сам працэс кантроля якасці (у форме ацэнкі, аўдыту, акрэдытацыі і г.д.), так і правядзенне мерапрыемстваў па павышэнні якасці.

Канцэпцыя забеспячэння якасці ў Беларусі дагэтуль пераважна ўспрымаецца і абмяжоўваецца кантролем якасці. Яна цалкам застаецца ў руках падраздзялення, якое з'яўляецца часткай Міністэрства адукацыі. Члены AG 2 з Беларусі паведамілі, што канцэпцыя незалежнага агенцтва забеспячэння якасці па-ранейшаму абмяркоўваецца, застаецца незразумелай і падвяргаецца сумневам, у выніку чаго дагэтуль не была адлюстраванай у афіцыйных дакументах. Праект Кодэкса аб адукацыі не прадугледжвае стварэнне незалежнага агенцтва забеспячэння якасці і не згадвае ESG як агульнаўзгоднены збор кіруючых прынцыпаў. У праекце Кодэкса аб адукацыі або ў праграмных дакументах у адукацыйнай сферы, з якімі азнаёмілі AG 2, таксама няма спасылкі на ESG і ніякім чынам не згадваецца пра неабходнасць пастаянна ўдзельнічаць у падтрымцы і развіцці культуры якасці. Якасць, у асноўным, разглядаецца як адпаведнасць навучальных праграм адукацыйным стандартам або стандартам кіравання, такіх як ISO (у ВНУ Беларусі распаўсюджаная сертыфікацыя ISO).

Некалькі разоў у беларускіх мерапрыемствах па калегіяльным навучанні (пры фінансавай падтрымцы Рады Еўропы і Еўрапейскай камісіі) прымалі ўдзел эксперты па забеспячэнні якасці з-за мяжы. Былі зробленыя прэзентацыі на разнастайную тэматыку, у тым ліку, на тэму ESG, на тэму досведу працы асобных краін, а таксама агульныя агляды таго, як праводзіцца знешняе забеспячэнне якасці ў іншых еўрапейскіх краінах. Наколькі вядома AG 2, Беларусь не запрасіла ніводнага эксперта для канкрэтнай кансультацыі па графіку стварэння незалежнага агенцтва забеспячэння якасці або для разгляду праекту любога дакумента, які б адносіўся да крытэраў ацэнкі, метадалогіі і іншых падобных аспектаў.

Застаюцца задачы:

- Забяспечыць прававую аснову для стварэння агенцтва забеспячэння якасці, у рамках якой дзейнасць па кантролі і па павышэнні якасці будуць адрознівацца.
- Падрыхтаваць пакет нарматыўна-прававых дакументаў для правядзення знешняга забеспячэння якасці ў адпаведнасці з ESG.
- Павысіць у ВНУ узровень дасведчанасці пра ESG.
- Развіць і ўмацаваць веды і здольнасці персаналу незалежнага агенцтва забеспячэння якасці.
- Выпрабаваць новыя працэдуры ацэнкі.

Прызнанне

Да канца 2016 года перагледзяць заканадаўства і правапрымяняльныя практыкі з мэтай выяўлення любых змяненняў, прыняцце якіх неабходна для прывядзення заканадаўства ў адпаведнасць з абавязкамі, прынятымі Беларуссю на сябе ў якасці дзяржавы-ўдзельніцы Лісабонскай канвенцыі па прызнанні кваліфікацый (LRC).

Да канца 2017 года ажыццявіць любыя неабходныя змяненні практык, якія не патрабуюць унясення змяненняў у заканадаўства.

Да канца 2017 года распрацуюць паэтапны графік унясення неабходных змен у заканадаўства.

Ацэнка праведзенай працы:

Беларускаму цэнтру Еўрапейскай сеткі інфармацыйных цэнтраў (ENIC) была дадзена станоўчая ацэнка галаўным офісам у Бельгіі (Фландрыя). Беларускі цэнтр з'яўляецца актыўным членам сеткі Еўрапейскіх інфармацыйных цэнтраў і спрыяе развіццю яе дзейнасці.

У праекце Кодэкса аб адукацыі згадваюцца тэрміны “прызнанне”, “эквівалентнасць” і “узгодненасць”. Згодна логіцы, па якой праходзяць працэдуры прызнання ў Беларусі, дагэтуль пераважна ацэньваецца “эквівалентнасць” кваліфікацый, а не істотная розніца паміж імі (згодна з LRC), і адпаведнае прызнанне кваліфікацыі пры адсутнасці доказаў істотнай розніцы. Таму важна выразна сфармуляваць, што прызнанне павінна прадастаўляцца заўсёды, за выпадкам сітуацый, калі можа быць засведчаная істотная розніца паміж кваліфікацыямі, у адпаведнасці з узгодненымі пяццю элементамі кваліфікацыі (узровень, якасць, нагрукі, профіль і вынікі навучання). Беларускія ўлады ацэньваюць кожную замежную кваліфікацыю індывідуальна, але не ўлічваюць сувязі кваліфікацый з NQF або сувязі навучальных праграм з ECTS. Хоць праект Кодэкса аб адукацыі прадастаўляе вышэйшым навучальным установам больш рычагоў уздзеяння на працэсы прызнання і вызначэнне працягласці навучання, Кодэкс, як і раней, не звязвае гэтыя працэдуры ні з ECTS, ні з вынікамі навучання.

Акрамя таго, новы Кодэкс аб адукацыі не згадвае LRC, якая мае абавязковую юрыдычную сілу міжнароднай канвенцыі і якой Беларусь абавязаная прытрымлівацца ў якасці члена ЕПВА.

Такім чынам, неабходна развіваць практыку прызнання з мэтай яе поўнай адпаведнасці LRC і яе дапаможным тэкстам, пачаць карыстацца перадавымі практыкамі ЕПВА з выкарыстаннем Еўрапейскага кіраўніцтва па прызнанні для вышэйшых навучальных устаноў (EAR HEI manual).

Застаюцца задачы:

- Гарантаваць, што рашэнні па прызнанні цалкам грунтуюцца на LRC.
- Пакінуць змяненне і распрацоўку навучальных праграм за ВНУ (на дадзены момант, 35-40% ад асноўных навучальных планаў ствараюцца навучальна - метадычнымі асацыяцыямі).
- З гэтай мэтай, павінны прымяняцца належным чынам усе інструменты балонскага працэса (бакалаўрыят/магістратура, NQF, ECTS, знешняе забеспячэнне якасці). Відавочна, гэта пытанне ляжыць, хутчэй, у сферы кіравання, а не прызнання.

Інструменты забеспячэння празрыстасці

Да канца 2015 года распрацуюць план па імплементацыі ECTS да канца 2017 года ў адпаведнасці з перапрацаваным і дапоўненым Кіраўніцтвам па выкарыстанні ECTS, з прыярытэтам вынікаў навучання, структуры навучальных планаў, а таксама выкладання і адзнак і прымянення гэтых канцэпцый да праграм мабільнасці.

Да канца 2017 года распрацуюць план па выдачы Дадаткаў да дыплому усім студэнтам аўтаматычна, бясплатна і на шырока распаўсюджанай мове (не на рускай), у фармаце, распрацаваным Радай Еўропы, Еўрапейскай камісіяй і ЮНЕСКА.

Ацэнка праведзенай працы:

Стварэнне і распрацоўка пэўных інструментаў празрыстасці працягваецца. Беларускія партнёры абвясцілі, што ўключэнне ECTS у сістэму вышэйшай адукацыі распачалося, з прымяненнем Кіраўніцтвам па выкарыстанні ECTS. Акрамя таго, пачалася распрацоўка і адаптацыя навучальных

планаў і сістэмы акадэмічнай мабільнасці да беларускай сістэмы адукацыі, але яна яшчэ не з'яўляецца агульнай і не ўзгодненая паміж рознымі ВНУ.

Аўтаматычная і бясплатная выдача Дадаткаў да дыпламу на шырока распаўсюджанай мове (не на рускай) рознымі вышэйшымі навучальнымі ўстановамі праходзіць несістэмна. Студэнты дагэтуль сустракаюцца з цяжкасцямі пры атрыманні Дадатку да дыплама. Праект Кодэкса аб адукацыі не гарантуе аўтаматычную і бясплатную выдачу Дадатку да дыплама.

Застаюцца задачы:

- Забяспечыць прававую аснову для аўтаматычнай і бясплатнай выдачы Дадатку да дыплама на шырока распаўсюджанай мове (не на рускай).

- Паскорыць увядзенне ECTS, адаптацыю да яе навучальных праграм і сістэмы акадэмічнай мабільнасці.

Мабільнасць супрацоўнікаў устаноў вышэйшай адукацыі і студэнтаў, інтэрнацыяналізацыя

Восенню 2015 года распачнуць працу над планам па палягчэнні, развіцці і дыверсіфікацыі міжнароднай мабільнасці супрацоўнікаў і студэнтаў паміж беларускімі і міжнароднымі ВНУ. Як чакаецца, такі план павінен будзе ўключаць у сябе змены ў існуючую сістэму выдачы дазволаў на выезд за мяжу з мэтай акадэмічнай мабільнасці, забяспечыць больш працяглыя перыяды мабільнасці ў ЕПВА для супрацоўнікаў і студэнтаў без неабходнасці атрымання дазволу Міністэрства адукацыі. План неабходна выканаць да канца 2016 года. У ім неабходна акрэсліць заканадаўчыя меры і меры адукацыйнай палітыкі, неабходныя для пашырэння і дыверсіфікацыі акадэмічнай мабільнасці беларускіх супрацоўнікаў і студэнтаў у межах ЕПВА. Усе неабходныя заканадаўчыя меры павінны быць уведзеныя да сярэдзіны 2017 года.

Ацэнка праведзенай працы:

Міжнародная мабільнасць супрацоўнікаў і студэнтаў з'яўляецца заяўленай мэтай беларускіх уладаў. Студэнты маюць права вучыцца за мяжой пры ўмове, што яны маюць высокі сярэдні бал і пры наяўнасці падпісанага ўхвалення рэктара ВНУ. Рэальнай праблемай з'яўляецца фактычнае прымяненне гэтага фармальнага палажэння. У лепшым выпадку, гэта неапраўданае ўскладненне сістэмы, стварэнне залішняй бюракратызацыі і запаволенне апрацоўкі запятыў на навучанне за мяжой. У горшым выпадку, сістэма мае патэнцыял для пакарання студэнтаў і супрацоўнікаў, якія лічацца "ненадзейнымі". Нават калі аказалася немагчымым усталяваць рэальныя сведчанні такога выкарыстання сістэмы, патэнцыйныя магчымасці для гэтага выклікаюць заклапочанасць. Мы прызнаем неабходнасць уносіць у навучальныя планы дні адсутнасці супрацоўнікаў у мэтах забеспячэння паслядоўнасці графікаў педагагічнай дзейнасці. Тым не менш, неабходна прыняць да ведама заклапочанасць, выяўленую зацікаўленымі бакамі, што гэта палажэнне можа таксама выкарыстоўвацца для пакарання супрацоўнікаў, якія лічацца "ненадзейнымі". Той факт (згодна праекту новага Кодэкса аб адукацыі), што студэнты не павінны больш атрымліваць ухваленне Міністэрства адукацыі, з'яўляецца зусім нязначным прагрэсам, улічваючы неабходнасць ухвалення рэктарам ВНУ.

На аснове першага досведу рэалізацыі праграмы студэнцкага абмену Erasmus+ выяўляецца, што беларускія студэнты сутыкаюцца з праблемамі ў прызнанні свайго замежнага навучання пасля вяртання на радзіму. Іх вынікі навучання не прызнаюцца, паколькі канцэпцыя "вынікаў навучання" не выкарыстоўваецца ў беларускіх навучальных праграмах. Крэдыты ECTS тут дагэтуль не прызнаюцца, нават калі перед выездам навучэнца за мяжу падпісваецца Пагадненне пра навучанне паміж ВНУ, якая запрашае студэнта, і ВНУ, якая дасылае студэнта на навучанне.

Застаюцца задачы:

- Знайсці больш эфектыўныя і дзейсныя адміністрацыйныя механізмы, якія будуць спрыяць мабільнасці студэнтаў, з адначасовым гарантаваннем магчымасцяў вырашэння законных адміністрацыйных пытанняў і скарачэннем патэнцыялу сістэмы для выкарыстання яе як сродка пакарання нелаяльных студэнтаў і супрацоўнікаў - ці тых, пра якіх можа стварацца такое ўражанне.

Бесперапыннае навучанне і сацыяльнае вымярэнне вышэйшай адукацыі

Да канца 2015 года распрацуюць план па прызнанні папярэдняга навучання і рэалізуюць яго да канца 2017 года.

Да канца 2016 года перагледзяць абавязкі па размеркаванні на працу пасля атрымання дыплама для тых студэнтаў, навучанне якіх фінансуецца за кошт дзяржаўных сродкаў, з мэтай абмежавання гэтай практыкі пэўнымі спецыяльнасцямі, па якіх у краіне існуе значны запатрабаванне і з улікам практыкі іншых еўрапейскіх краін.

Да канца 2017 года перагледзяць крытэры прадстаўлення фінансавай падтрымкі студэнтаў, з мэтай забеспячэння сацыяльнай справядлівасці, без уліку іх расы, колеру скуры, абмежаванняў па працаздольнасці, мовы, рэлігійных, палітычных або іншых перакананняў, нацыянальнага, этнічнага або сацыяльнага паходжання, прыналежнасці да нацыянальных меншасцяў, іх маёмаснага, сацыяльнага ці іншага статусу.

Ацэнка праведзенай працы:

Праект Кодэкса аб адукацыі не ўносіць ніякіх змяненняў у заканадаўства адносна працоўных абавязкаў студэнтаў, плата за навучанне якіх была забяспечаная за кошт дзяржаўных сродкаў. Студэнты, якія навучаліся пры фінансавай падтрымцы дзяржавы, па-ранейшаму павінны адпрацоўваць па размеркаванні на абраным ВНУ месцы занятасці цягам двух гадоў пасля атрымання дыплама, незалежна ад таго, з'яўляюцца яны спецыялістамі ў прызначанай працы ці не. У некаторых краінах існуе аналагічная сістэма адносна вельмі канкрэтнага спісу прафесій або навучальных праграм. Тыповым прыкладам з'яўляецца вышэйшая ваенная адукацыя: выпускнікоў - афіцэраў часта абавязваюць адслужыць ва ўзброеных сілах на працягу пэўнага перыяду часу або пакрыць выдаткі за сваё навучанне. У некаторых краінах, лекары і стаматологі павінны адпрацаваць у аддаленых раёнах краіны пэўны перыяд часу. У выпадку з Беларуссю, аднак, абавязковая адпрацоўка на дзяржаву з'яўляецца агульнай для ўсіх студэнтаў, чыё навучанне было забяспечана за кошт дзяржаўных сродкаў. АГ 2 не мае дадзеных пра падобную абавязковую працу любога рода, якая б была звязаная з дзяржаўным фінансаваннем, у любой іншай краіне ЕПВА. Разам з адзначэннем таго, што беларускія ўлады сцвярджаюць, быццам сістэма абавязковага размеркавання прызначана для забеспячэння выпускнікоў першапачатковым месцам занятасці, АГ 2 лічыць, што цяжка параўноўваць гэтую сістэму з кансультаваннем па кар'ерных пытаннях, якое ў цяперашні час шырока распаўсюджана ў многіх еўрапейскіх універсітэтах. АГ 2, насамрэч, падвяргае сумневу адпаведнасць такой сістэмы фундаментальным каштоўнасцям, на якія абаліраецца ЕПВА, а таксама задаецца пытаннем, ці з'яўляецца сістэма абавязковага размеркавання эфектыўным спосабам забеспячэння перыферыяльных раёнаў высокаадукаванай працоўнай сілай. Стымулы і сродкі заахвочвання падаюцца нам больш эфектыўным рашэннем, чым прымусовае выконванне абавязкаў.

АГ 2 не атрымала фактычных сведчанняў таго, што сістэма, насамрэч, выкарыстоўваецца для пакарання нелаяльных студэнтаў. Аднак, яна прызнае, што беларуская сістэма мае патэнцыял для такога выкарыстання ці для стварэння такога ўражання.

Застаюцца задачы:

- Свабода выбару прафесіі з'яўляецца фундаментальным правам у Еўропе. Сістэма абавязковага працоўнага размеркавання павінна быць перагледжана і зменена ў адпаведнасці з дарожнай картай.

Фундаментальныя каштоўнасці ЕПВА

Выканаюць абавязкі, прынятыя на сябе міністрамі на канферэнцыі ў г.Ерэване, як гэта прадугледжана Ерэванскім камюніке міністраў ЕПВА.

Да сярэдзіны 2017 года Міністэрства адукацыі прааналізуе нацыянальнае заканадаўства і прадставіць у парламент прапановы па прыняцці мер па ўключэнні ў яго прынцыпаў Вялікай хартыі ўніверсітэтаў і рэкамендацый Рады Еўропы Res/CM (2012) 7 па адказнасці дзяржавы за акадэмічную свабоду і інстытуцыйную аўтаномію.

Да сярэдзіны 2016 года распрацуюць план, у якім будуць падрабязна апісвацца заканадаўчыя меры і меры адукацыйнай палітыкі, накіраваныя на забеспячэнне студэнтаў і акадэмічнага персаналу ВНУ магчымасцямі свабоднай арганізацыі і рэгістрацыі сваіх арганізацый. Да сярэдзіны 2017 года ўвядуць любыя неабходныя для гэтага заканадаўчыя меры.

Ацэнка праведзенай працы:

У праекце Кодэкса аб адукацыі не згадваюцца ні тэрміны “акадэмічнай свабоды”, ні “інстытуцыйнай аўтаноміі”. Акрамя таго, праект Кодэкса аб адукацыі ніякім чынам не апісвае і не тлумачыць фундаментальных правоў студэнтаў або акадэмічных супрацоўнікаў; аднак, ён і адкрыта не абмяжоўвае іх.

Датычна заканадаўчых мер у дачыненні да правоў студэнтаў і выкладчыцкага персаналу рэгістраваць незалежныя арганізацыі, у праекце Кодэкса аб адукацыі не згадваюцца ніякія адпаведныя мадэлі кіравання (напрыклад, навуковыя рады і г.д.). Праект Кодэкса аб адукацыі не дае ніякай інфармацыі пра выбары прадстаўнікоў студэнтаў або выкладчыкаў.

Практыка прамой адказнасці прэзідэнта або дзяржавы за прызначэнне і вызваленне ад пасадаў кіраўнікоў вышэйшай адукацыі не сумяшчальная з каштоўнасцямі ЕПВА і дэмакратычнай вышэйшай адукацыі².

Не было праведзена структураваных кансультацый з зацікаўленымі бакамі (студэнтамі, выкладчыкамі, арганізацыямі працадаўцаў, гандлёвымі саюзамі) па рэформе вышэйшай адукацыі.

Такім чынам, адсутнічае любы істотны прагрэс у галіне інстытуцыйнай, арганізацыйнай аўтаноміі акадэмічнага персаналу або студэнтаў ВНУ.

Імплементцыя

² Рэктары дзяржаўных ВНУ прызначаюцца адпаведнымі міністрамі (для вышэйшых навучальных устаноў, якія знаходзяцца ў ведамасным падпарадкаванні) па ўзгадненні з прэзідэнтам краіны. Прэзідэнт непасрэдна прызначае толькі рэктараў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і Акадэміі дзяржаўнага кіравання пры прэзідэнце Рэспублікі Беларусь. Рэктары прыватных вышэйшых навучальных устаноў прызначаюцца міністрам адукацыі па прапанове заснавальнікаў прыватных ВНУ.

Рэктары дзяржаўных ВНУ вызваляюцца ад пасадаў прызначаюцца адпаведнымі міністрамі (для вышэйшых навучальных устаноў, якія знаходзяцца ў ведамасным падпарадкаванні). Прэзідэнт краіны непасрэдна вызваляе ад пасадаў толькі рэктараў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і Акадэміі дзяржаўнага кіравання пры прэзідэнце Рэспублікі Беларусь. Рэктары прыватных вышэйшых навучальных устаноў вызваляюцца ад пасадаў міністрам адукацыі па прапанове заснавальнікаў прыватных ВНУ.

Возьмуць на сябе абавязкі прадставіць неабходныя дадзеныя для Справаздачы па імплементацыі рэформ у 2018 годзе, у фармаце і ў тэрміны, прызначаныя BFUG.

Возьмуць на сябе абавязкі прызначыць адказную асобу для падрыхтоўкі Справаздачы па імплементацыі рэформ у 2018 годзе. Адказная асоба будзе каардынаваць збор інфармацыі для Беларусі і гарантуе, што ўся неабходная інфармацыя будзе прадастаўленая на ангельскай мове і ў тэрміны, прадугледжаныя BFUG. Адказная асоба павінна добра валодаць вуснай і пісьмовай ангельскай мовай.

Удзел у працоўнай праграме

Прызначаць дэлегацыю з 1-3 членаў у BFUG, якія будуць добра валодаць ангельскай мовай на працоўным узроўні. Дэлегацыя будзе прысутнічаць на паседжаннях BFUG з мэтай далейшага паслядоўнага выкладання прадстаўленай інфармацыі ў Беларусі на працягу ўсяго перыяду працы.

Забяспечаць свой удзел у адпаведных семінарах і мерапрыемствах па калегіяльным навучанні. Вітаецца таксама намінаваць кандыдатаў у працоўныя групы ў працоўную праграму ЕРВА на 2015 - 2018 гг..

Супрацоўніцтва з BFUG

Гэтая дарожная карта будзе рэалізоўвацца беларускімі ўладамі і зацікаўленымі бакамі ў супрацоўніцтве з BFUG. BFUG прызначыць каардынацыйную групу з членаў і кансультацыйных членаў, якія будуць садзейнічаць супрацоўніцтву, імкнуцца да пошуку партнёраў для распрацоўкі канкрэтных напрамкаў адукацыйнай палітыкі і інфармаваць BFUG па прагрэсе, дасягнутым у рэалізацыі дарожнай карты. Беларускія ўлады будуць забяспечваць бесперашкодную працу гэтай групы і прызначаць адказную асобу або цэлую групу людзей для гэтай працы. Каардынацыйная група будзе, сярод іншага, супрацоўнічаць з беларускай дэлегацыяй у рамках працы BFUG. Каардынацыйная група будзе сустракацца з беларускай дэлегацыяй не радзей як два разы на год для абмеркавання далейшых дзеянняў. Каардынацыйная група будзе рабіць справаздачы па гэтых сустрэчах BFUG.

Ацэнка праведзенай працы: выканана

Агульная ацэнка:

Дарожная карта не будзе выкананай да 2018 года. Быў дасягнуты абмежаваны прагрэс у некаторых сферах дарожнай карты, але агульнае разуменне ўзаемасувязі і ўзаемазалежнасці балонскіх інструментаў (бакалаўрыята, магістратуры, дактарантуры, NQF, забеспячэння якасці, ECTS, вынікаў навучання, Дадатку да дыплама і г.д.) яшчэ неабходна сфарміраваць. Некаторыя важныя задачы дарожнай карты яшчэ трэба імплементаваць. Сур'ёзнай хібай з'яўляецца адсутнасць прагрэсу датычна фундаментальных каштоўнасцяў адукацыі, такіх як акадэмічная свабода, аўтаномія і стварэнне студэнцкіх саюзаў. Трэба прыкласці шмат намаганняў для рэалізацыі студэнцкай мабільнасці, стварэння незалежнага агенцтва забеспячэння якасці і якаснага ўвядзення NQF. Неабходна правесці сутнасныя змяненні ў сістэме абавязковага працоўнага размеркавання студэнтаў, навучанне якіх фінансуецца за кошт дзяржаўных сродкаў, для задавальнення патрабаванням дарожнай карты.

У якасці адказу на працу AG 2 і праекта яе дакладу, Міністэрства адукацыі Беларусі даслала афіцыйны ліст ад 3 лістапада 2017 года, у якім абвешчаецца: "Дарожная карта была імплементаванай і рэалізуецца на аснове правоў і паўнамоцтваў Міністэрства адукацыі. У большасці выпадкаў, Міністэрства адукацыі можа ініцыяваць стварэнне або ўнясенне паправак у заканадаўства, аднак, паўнамоцтвы па іх прыняцці належаць парламенту. Прымаючы гэта ва ўвагу, Беларусь не хоча

атрымліваць асаблівы статус датычна ацэнкі імплементацыі адукацыйных рэформ. Нам бы хацелася захоўваць канструктыўны дыялог у рамках цыклічных або іншых працэдур, прапанаваных Кансультацыйнай групай №3, якія будуць прымяняцца да іншых краін, што сутыкаюцца з пытаннямі незадавальняючай імплементацыі рэформ”.

Заявы такога ж характару былі зробленыя беларускім членам АГ 2 на выніковай сустрэчы. Далейшая дыскусія ў групе паказала, аднак, што іншыя члены АГ 2 не падзяляюць гэты пункт гледжання.

Рэкамендацыя сустаршыняў адносна далейшай дзейнасці па дарожнай карце

Сустаршыні запытваюць спецыяльную працэдуру падтрымкі для Беларусі, якая будзе ўключаць у сябе канкрэтнае даручэнне накіраваць высылкі на ліквідаванне невыкананых абавязкаў Беларусі па дарожнай карце да 2020 года. У прыватнасці, на ўвядзенне NQF, стварэнне незалежнага агенцтва забеспячэння якасці, наладжванне аўтаматычнай бясплатнай выдачы Дадаткаў да дыплому на шырока распаўсюджанай мове (не на рускай), забеспячэнне падтрымкі акадэмічнай свабоды і інстытуцыйнай аўтаноміі, перагляд сістэмы абавязковага працоўнага размеркавання пасля выпуску студэнтаў, навучанне якіх фінансуецца за кошт дзяржаўных сродкаў, гарантаванне правоў студэнтаў і супрацоўнікаў рэгістраваць незалежныя арганізацыі.

Спіс мерапрыемстваў у рамках працы АГ 2 па падтрымцы дарожнай карты для Беларусі

Сустрэчы АГ 2 і мерапрыемствы па калегіяльным навучанні:

19 студзеня 2016 года - Кішынёў

2-3 чэрвеня 2016 года - Мінск

Калегіяльнае навучанне па прэзентацыі праграм бакалаўрыяту і магістратуры, забеспячэнні якасці, ECTS, выніках навучання

4-5 кастрычніка 2016 года - Рым

Калегіяльнае навучанне па забеспячэнні якасці, азнаямляльны візіт у агенцтва забеспячэння якасці

24-25 студзеня 2017 года - Берлін

Калегіяльнае навучанне для 60 рэктараў з Беларусі з азнаямляльнымі візітамі ў Берлінскі тэхнічны ўніверсітэт і Універсітэт імя Гумбальдта ў Берліне

Красавік 2017 года: семінар з удзелам 60 адказных асоб з нямецкіх і беларускіх універсітэтаў

18 траўня 2017 года - Мінск

Канферэнцыя з удзелам 200 прадстаўнікоў з больш як 16 краін-удзельніц Балонскага працэса з прэзентацыямі імплементацыі балонскіх рэформ

18-19 кастрычніка 2017 года - Рым

Некалькі нацыянальных семінараў, мерапрыемстваў па калегіяльным навучанні, арганізаваных беларускімі ўладамі

Франк Петрыкоўскі (Германія), Фрыдрых Бечына (Святы Прастол)

Студзень 2018 года